

Een prentenboek centraal

Investeren in begrijpend luisteren

Prentenboeken zijn van niet te onderschatten waarde om kinderen in de onderbouw op een betekenisvolle wijze uit te dagen, en kennis te laten maken met strategieën die ondersteunend kunnen zijn om tot een dieper tekstbegrip te komen.

TEKST INGRID GROENEWEGEN
BEELD TOM VAN LIMPT EN INGRID GROENEWEGEN

Bij begrijpend luisteren gaat het om actief luisteren en betekenis geven aan een verhaal of (informatieve) tekst. Het is essentieel dat kinderen een 'mentaal plaatje' kunnen maken van de tekstinhoud en deze informatie kunnen integreren in hun persoonlijke kennis van de wereld.

Actief luistergedrag

Met een centraal prentenboek, gekoppeld aan het thema, valt winst te behalen in relatie tot begrijpend luisteren. Een centraal prentenboek zorgt voor opbouw van kennis van de wereld. Nieuwe kennis wordt met deze aanpak makkelijker aangehaakt bij bestaande kennis. Kinderen in de onderbouw waarderen het om

Een centraal prentenboek zorgt voor opbouw van kennis van de wereld. Nieuwe kennis wordt met deze aanpak makkelijker aangehaakt bij bestaande kennis

een boek meerdere keren op verschillende manieren te horen. Een voorwaarde is wel dat je op zoek gaat naar een geschikt prentenboek, passend bij je doelgroep. Let op de woordkeuze, een duidelijke hoofdpersoon en een heldere verhaalopbouw met overzichtelijke illustraties. Bereid het centrale boek voor, zorg dat je de verhaallijn kent. Selecteer en maak clusters van de belangrijkste onbekende woorden uit het verhaal.

Kracht van modelende aanpak

Of kinderen daadwerkelijk beter worden in tekstbegrip, staat of valt met de instructie. Een effectieve manier is via modeling (voordoen) en scaffolding: eerst doe je een strategie zelf voor, daarna doen jullie het samen en vervolgens begeleid je kinderen net zo lang in het toepassen van de strategie tot ze het zelfstandig kunnen (Duke & Pearson, 2008). De leerkracht, in de rol van gevorderde lezer, structureert de tekst door illustraties te gebruiken en hardop te denken ter ondersteuning van het verhaalbegrip. Naast een modelende aanpak is het ook van belang om

regelmatig interactieve situaties te creëren, met verschillende activerende werkvormen, waarin kinderen juist gestimuleerd worden om met elkaar te praten over de inhoud en betekenis van de tekst. Voorafgaand aan de voorleesactiviteiten bereid je je goed voor en vraag je je af wat je doel is en hoe je dat vormgeeft.

Voorbeeld *Eendje wil geen bril!*

Bij herhaald voorlezen is het logisch dat het voorspellen van de inhoud de eerste aandacht krijgt. Voorafgaand aan de voorleesactiviteit deelt de leerkracht met de kinderen het doel op kindniveau: 'Ik kan voorspellen waar dit boek over zal gaan.' Daarbij geeft de leerkracht ook aan dat een voorspelling niet altijd hoeft te kloppen. De leerkracht geeft de kinderen een gekopieerde voorkant van het centrale boek en biedt de gelegenheid om met hun schoudermaatje (tweepraat) met elkaar te praten over waar het boek over zal gaan. De leerkracht vervolgt de voorleesactiviteit door op basis van de informatie op de voor- en achterkant van het boek de kinderen via een modelende aanpak te laten zien waar het verhaal over zou kunnen gaan.

De leerkracht gebruikt bij het voorspellen 'standaard'-zinnen, zoals:

- **'Als ik de titel *Eendje wil geen bril!* lees, dan voorspel ik dat** het verhaal gaat over een eendje dat niet goed kan zien en een bril moet dragen, maar dat niet wil.' **'Ik lees ook wat er op de achterkant staat:** "Kiki moet een bril gaan dragen. Haar gezicht ziet er heel anders uit, net of het niet van haarzelf is. En zal hij niet van haar neus vallen, die stomme bril? Kiki voelt zich lelijk! Gelukkig is opa er ..."
- **'Ik zie op de voorkant van het boek** drie eenden op een bankje. Twee grote witte eenden en een klein eendje. De grote eenden zijn misschien wel de vader en de moeder, of zouden het haar opa en oma zijn? Het kleine gele eendje heeft een rode bril op en kijkt een beetje boos. Dat zal Kiki zijn die geen bril wil.' ►►

- **Met de zin 'Ik weet dat...'** kan de leerkracht verbanden leggen met de kennis en ervaringen van de kinderen. De nieuwe informatie verbinden de kinderen aan de kennis die ze al hebben en zo breiden ze hun kennis verder uit.

Na deze vragen vervolgt de leerkracht met de volgende zin:

- **'Ik voorspel dat het verhaal gaat over** een eendje dat een bril moet om beter te kunnen zien, maar volgens mij vindt ze hem niet mooi. We gaan gauw verder lezen om te kijken of de voorspelling klopt.'

Halverwege het voorlezen komt de leerkracht terug op de gemaakte voorspelling en vraagt zij zich hardop af of de voorspelling klopt of dat die moet worden bijgesteld. Hierbij maakt de leerkracht gebruik van de Teach-techniek 5 'Laat maar zien' (Lemov, 2016). De leerkracht vraagt aan de kinderen: 'Wat is juist?' 'Steek je duim omhoog als je denkt dat de bril van Kiki af valt als zij in het water aan het spetteren is.' 'Doe je duim naar beneden als je denkt dat haar bril blijft zitten.'

'Doe je duim opzij als je het niet weet.'

De leerkracht leest verder en bespreekt vervolgens hardop de uitkomst met behulp van de tekst en de illustratie. De leerkracht geeft aan dat de kinderen die hun duim omhoog hadden gestoken het goed hadden voorspeld. Na afloop van het verhaal

controleert de leerkracht hardop denkend of de voorspelling is uitgekomen of niet.

Speel mee en oriënteer samen met de kinderen op het verhaal

Inzetten op verhaalstructuur

Een volgend herhaald voorleesmoment zet de leerkracht het vertelkastje in. Met een zwart kleedje, een startmuziekje en een intermediair (Kiki) levert deze activiteit gegarandeerd gemotiveerde actieve luisteraars op. Voorafgaand aan het voorlezen introduceert de leerkracht de wie-wat-waar-picto's. Na afloop van het verhaal gebruikt de leerkracht de picto's om samen met de kinderen over belangrijke onderdelen van het verhaal te praten.

- Wie: wie is de hoofdpersoon?
- Wat: wat gebeurt er?
- Waar: waar speelt het verhaal zich af?
- Begin, hoe gaat het verder, hoe loopt het af (samenvatting)?
- Probleem en oplossing: niet alle verhalen hebben een plot.

Op het digibord zoekt de leerkracht, in het bijzijn van de kinderen, op hoe de schrijver en tekenaar eruitzien. De mens achter de schrijver wordt hierdoor zichtbaar. Het verhaalschema wordt samen met de kinderen ingevuld en opgehangen in de klas. Door het verhaal met behulp van pictogrammen te bespreken, zet de leerkracht de kinderen aan het denken over de structuur van het verhaal. Als je nog niet eerder hebt gewerkt met de pictogrammen kun je het beste met één serie starten. Bijvoorbeeld wie, wat, waar en deze pictogrammen later uitbreiden. Kinderen ervaren dat verhalen

Kinderen worden actief betrokken bij het inventariseren, verzamelen, knutselen en inrichten van de vertelkastje zodat het thema en prentenboek bij hen gaan leven

en/of teksten een opbouw hebben (personen, tijd en plaats) en een begin, kern, probleem, oplossing en slot.

Samenvatten en vertelafel creëren

Een nieuw voorleesmoment volgt, waarbij de leerkracht kiest voor een modelende aanpak en een vraag stelt: 'Wat is er nu eigenlijk gebeurd in het verhaal van Kiki?' Via hardop denkend voordoen vat de leerkracht zelf de kern van het verhaal samen in eigen woorden. 'Wat was belangrijk in het verhaal? Wat gebeurde er in het begin, midden en eind? Was er ook een probleem en oplossing?' De leerkracht vertelt de kinderen 'dat het handig is om te weten wat belangrijk is in het verhaal zodat we het goed kunnen naspelen aan de vertelafel'. De strategie samenvatten wordt een tool in plaats van het doel.

De kinderen worden actief betrokken bij het inventariseren, verzamelen, knutselen en inrichten van de vertelafel. Een vertelafel kan ook de zandtafel zijn. Wat is er nodig om het belangrijkste van het verhaal na te spelen? Dure poppetjes zijn geen voorwaarde, getekende of gekopieerde figuren, vastgeniet aan een omgekeerd koffiebekertje, komen ook tot hun recht. Ter ondersteuning van het verhaal visualiseert de leerkracht de verhaallijn met behulp van kleine illustraties uit het boek.

Een volgend voorleesmoment

Als de vertelafel klaar is, creëert de leerkracht een situatie in de grote kring waarbij ze een presentatie geeft. Ter ondersteuning van het verhaalbegrip past de leerkracht veelvuldig de woorden toe die zij in een eerder stadium heeft geselecteerd. Prentenboeken, teksten en informatieve boeken binnen een betekenisvolle context zijn uitermate geschikt om woordenschat uit te breiden. De presentatie zorgt voor een groot (voorlees)plezier met betrokken kinderen. De leerkracht geeft via een modelende aanpak op betekenisvolle wijze sturing aan de verhaalstructuur. De kinderen leren door middel van een expert wat ze zelf kunnen doen

om het belangrijkste van het verhaal in het kort te reproduceren. Geef ook ruimte om nieuwe verhalen te maken bij de personages. Een belangrijk doel naast het stimuleren van de leesmotivatie is werken aan mondelinge taalvaardigheid (woordenschat, zinsbouw en uitspraak). Belangrijk is dat de leerkracht zich bewust is van zijn/haar rol in relatie tot de vertelafel. Speel mee en oriënteer samen met de kinderen op het verhaal en de verhaallijn. Maak ze bewust van belangrijke momenten in het verhaal en hoe ze deze in kunnen zetten om het verhaal na te kunnen spelen. Een vertelafel, of themaspelhoek, als onderdeel van een uitdagende speelleeromgeving, zorgt dat taal functioneel wordt. Je kunt je tenslotte pas goed inleven in het personage van Kiki als je zelf een bril hebt aangeschaft in de brillenwinkel. Investeer in kennis van de wereld!

De literatuurlijst is te vinden op:
www.hjk-online.nl/artikelen

Prentenboeken, teksten en informatieve boeken binnen een betekenisvolle context zijn uitermate geschikt om woordenschat uit te breiden

Meer weten?

Wil je meer HJK-artikelen

lezen over voorlezen en tekstbegrip? Kijk op:
www.hjk-online.nl/themas

Ingrid Groenewegen

(i.groenewegen@cedgroep.nl) is onderwijsadviseur bij de CED-Groep en gespecialiseerd in het jonge kind van nul tot zeven jaar

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het jonge kind?

Neem een abonnement op HJK

HJK lezen op tablet en pc

Krijg toegang tot het digitaal archief (>1.000 artikelen)

Krijg korting op het Landelijk congres Jonge kind AOb en HJK

Ontvang 10 x HJK

Voor slechts €79,95 per jaar

Studenten ontvangen 50% korting

Aan de slag! Geef je oren de kost

De toekomst van spel

Meer weten?
Ga naar www.hjk-online.nl
of bel 088 - 22 66 691